

Vážené čtenářky, vážení čtenáři,

Zprávy památkové péče, které nyní držíte v rukou, mají výjimečně podobu dvojčísla. Důvodem je téma. Krajina a venkov v baroku je totiž problematika natolik mnohotvárná, že ani spojením dvou čísel do jednoho svazku ji nelze uspokojivě obsáhnout, a to ani v případě, že svou pozornost soustředíme jen na Čechy, Moravu a Slezsko. Fenomén „české barokní krajiny“ dnes totiž tvoří nedílnou součást naší všeobecně sdílené kulturní identity a je stejně tak předmětem seriózního vědeckého bádání jako i pojmem zdomácněným v rámci kulturní publicistiky nebo významným tématem domácího cestovního ruchu.

Znamená to ale, že jde také o fenomén důkladně poznáný a prozkoumaný? Při plném respektu vůči dosposud vykonané badatelské práci se domníváme, že zatím nikoliv. Stále totiž platí, že „česká barokní krajina“ je pojmem sice populárním, ale tím pádem také zatíženým řadou zažitých, často nepřesných nebo málo podložených představ. A že je třeba pečlivě odlišovat barokní krajinu jako reálnou historickou skutečnost od barokní krajiny jako idealizovaného, romantického obrazu, zdobícího mýtus o skvělosti naší národní kultury. Takové zpřesňování je možné pouze na základě důkladného poznání konkrétních „krajín“ a kulturních počínů, které se v jejich rámci odehrávaly – a průzkumů tohoto typu, náročných na čas i prostorový záběr, proběhlo zatím nemnoho. Není proto divu, že na řadu principiálních otázek ve vztahu baroka ke kulturní krajině zatím dovedeme nabídnout jen povšechné odpovědi: názorným příkladem je celá bohatá vrstva venkovské architektury, která nespadá do „vysoké tvorby“ ani do „lidového stavitelství“, a která proto patří k uměleckohistoricky i typologicky málo prozkoumané oblasti našeho kulturního dědictví.

Toto dvojčíslo si klade za cíl podobná bílá místa alespoň částečně zaplnit a přinést otázky, které posunou naše poznání kulturní krajiny baroka o kus dál. Využívá přitom výjimečný badatelský potenciál, který se podařilo shromáždit v rámci mezinárodní konference s názvem Krajina a venkov v baroku konané 14.–15. 10. 2016 v Horním Jiřetíně. Dvě třetiny z více než dvacítky příspěvků, které na konferenci zazněly a které téma barokní krajiny zkoumaly z různých úhlů pohledu a s ohledem na celoevropský kontext, tvoří základ rubriky In Medias Res v tomto čísle.

Téma otvírají příspěvky, které se věnují samotnému pojmu „barokní krajina“ a zkoumají její jednotlivé příklady. Článek Sylvie Dobalové se věnuje pozoruhodné zaniklé zahradě v Duchcově, Kristýna Drápalová zkoumá vývoj barokní krajiny v rámci celého Podkrušnohoří a Lucie Rychnová pak představuje jeden z nejvýraznějších příkladů záměrně komponované barokní krajiny u nás – šlikovské Jičínsko. Rozměr industriální krajiny pak v souvislosti s barokem připomíná příspěvek Barbary Balážové. Dvě studie podrobně zkoumají uplatnění sochařských děl v krajině – Kateřina Adamcová přibližuje soubor soch vzniklý na panství Jezeří – Nové Sedlo, Jaromír Olšovský sochařský rozměr barokního venkova ve Slezsku. Martin Gaži pak téma barokní krajiny doplňuje studií o málo známém fenoménu tzv. svatých kamenů. Italská badatelka Camilla Fiore na závěr přináší srovnání s barokní krajinou v okolí Říma.

Druhá část tématu se soustředí na otázky, které téma barokní krajiny propojují s dalšími uměleckohistorickými souvislostmi. Petr Macek představuje profil barokní architektury pod Krušnými horami, Rostislav Švácha přináší charakteristiku kostelů typických pro český a moravský venkov 17. století a Jakub Bachtík sleduje venkovské centrály založené na půdorysu oválu. Martin Mádl se pak spolu s Janem Vojtěchovským, Barborou Vařejkovou a Daniele Svobodou na příkladu výmalby kostela v Heřmánkovicích zamýšlí nad tím, jaký je vlastně rozdíl mezi uměním, které označujeme za „vysoké“, a „lidovou“ tvorbou. Posledním příspěvkem hlavní rubriky je esej Jany Michalčákové, který otevírá další rozměr celého tématu – je možné podobně jako o barokní krajině mluvit také o kulturní krajině středověku?

Jak je patrné, celému objemnému svazku odpovídá náležitě vydatné téma. Číslo v jeho rámci přináší zejména otázky, teze určené k dalšímu promýšlení a zkoumání. Přesto věříme, že zaujme nejen odborné badatele, ale vůbec všechny milovníky kulturní krajiny a baroka.

Podnětné čtení přejí

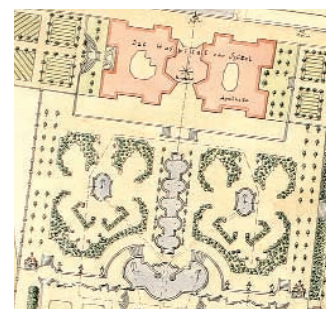
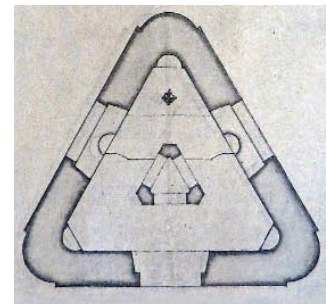
prof. PhDr. Rostislav ŠVÁCHA, CSc. a Mgr. Jakub BACHTÍK

OBSAH

IN MEDIAS RES: KRAJINA A VENKOV V BAROKU

- Sylvia Dobalová*; Duchcov: barokní zahrada, barokní krajina? / 3
Kristýna Drápalová; Rekonstrukce krajiny. Mostecká pánev koncem 18. století / 10
Lucie Rychnová; Šlikovská barokní krajina / 18
Barbara Balážová; Handštajn pre Jozefa II. – na stôl zmenšená industriálna krajina stredoslovenských banských miest / 26
Kateřina Adamcová; Sochy v barokní krajině: panství Jezeří – Nové Sedlo / 36
Jaromír Olšovský; Barokní sochy na slezském venkově. Mezi místní tvorbou a importy / 47
Martin Gaži; Balvan neboli zbožnost. Poutní místo Svatý Kámen u Rychnova nad Malší ve střeoevropských souvislostech / 57
Camilla S. Fiore; Barokní krajina v Římě a v okolí v 17. století. Architektura a přírodní místo: případ „Mentorella“ / 67
Petr Macek; Barokní architektura Podkrušnohoří / 74
Rostislav Švácha; Typy venkovských kostelů v druhé polovině 17. století / 87
Jakub Bachtlík; Čechy, země oválů, aneb pět zastavení na cestě oválu barokními Čechami / 99
Martin Mádl; Všichni svatí z Heřmánkovic: lidové, nebo evropské umění? / 115
Jan Vojtěchovský; *Barbora Vařejková*; *David Svoboda*; Malířská technika mezi centrem a venkovem. K výzdobě kostela Všechny svatých v Heřmánkovicích z pohledu restaurátorů / 123
Jana Michalčáková; Středověká cisterciácká krajina coby hranice. Příklad Moravy a Papežského státu na počátku 13. století / 132

MATERIÁLIE, STUDIE

- Martin Gajda*, Výzkum historické krajiny a ochrana archeologického dědictví prostřednictvím metod dálkového průzkumu / 137

RÚZNÉ

- Ohlédnutí za architektem Leopoldem Plavcem (*Danuše Kouřilová*; *Miloš Marěj*; *Michal Zezula*) 145/
 Kaple sv. Víta v Sinutci jako příklad barokní rustikalizované centralizující tendence řešení interiéru (*Vít Honys*) 146/
 Příspěvek k malířskému dílu Josefa Berglera (*Vít Vláš*) 148/
 Virtuální návrat manželů Trčkových na zámek Žleby (*Milan Jančo*) 151/
 Krajina historická a kulturní, komponovaná, barokní, industriální..., ale také nedostatečně chráněná. Prezentační téma NPÚ roku 2017 (*Jana Tichá*) 153/

RECENZE, BIBLIOGRAFIE

- Umělecko-historické syntézy ve službách přítomnosti: Poznámky k novým knihám o architektuře novověku v českých zemích (*Martin Horáček*) 155/
 Krajina jako dílo (*Lucie Rychnová*) 164/
 Litoměřický soupis vyšel v češtině (*Petra Konupková*) 165/
 Santini ve Slapech, aneb boj se laici poznánek pod čarou? (*Jakub Bachtlík*) 168/
 Panteon u Malé Skály (*Vratislav J. Slezák*) 169/
 Řemeslná obnova historických staveb a předmětů kulturního dědictví (*František Věcha*) 170/

SEMINÁŘE, KONFERENCE, AKCE

- Společný workshop Agentury ochrany přírody a krajiny a Národního památkového ústavu (*Věra Kučová*, *Jiří Balsek*) 172/
 Restaurování a ochrana uměleckých děl 2016 – originál, kopie, faksimile (*Lubomír Machačko*) 173/

RESUMÉ

- Summary / 174